

Що стосується платників податку, то вони також більш зацікавлені сплачувати цей податок до місцевого бюджету, що сприятиме покращенню фінансування місцевих потреб, особливо у сфері комунального, шляхового господарства, благоустрою території тощо.

Ситуація з обмеженістю ресурсів у місцевих бюджетах у період фінансової кризи, що створилась в Україні, вимагає невідкладного запровадження податку на нерухомість, який у багатьох країнах є головним джерелом доходів місцевих бюджетів.

Запропонований механізм справляння цього податку відповідає принципам справедливості та фіскальної доцільності.

Література

1. Статистичний збірник Міністерства фінансів України “Бюджет України за 2008 рік”. — К., 2009. — 295 с.
 2. *Кириленко О. П.* Місцеві фінанси: Підручник. — К.: Знання, 2006. — 677 с.
 3. Закон України “Про систему оподаткування” в редакції Закону України “Про внесення змін і доповнень до Закону УРСР” “Про систему оподаткування” від 02.02.1994 року // Збірка з питань податкового законодавства, видана фірмою “ТОП” на замовлення ГДП України, — С. 3—12.
 4. Статистичний щорічник Автономної Республіки Крим за 2006 рік. Головне управління статистики в Автономній Республіці Крим // Сімферополь, 2007. — 616 с.
- Стаття надійшла до редакції 11.05. 2010 р.*

УДК 336.71

Н. Г. Мазун,
аспірантка кафедри банківської справи,
ДВНЗ “КНЕУ імені Вадима Гетьмана”

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТУ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ

В статье исследовано сущность и основные подходы к проведению стресс-тестирования, как неотъемлемого элемента риск-менеджмента банковской организации. Рассматриваются основные виды стресс-тестов и их внедрение в банковскую практику.

Ключевые слова: стресс-тестирование, управление рисками, сценарный анализ.

The essence and main approaches to carrying out stress-testing as an essential part of risk management of bank has been researched in the article. The main types of stress-testes and their implementation in bank practice has been analyzed.

Keywords: *stress-testing, risk management, scenario analysis.*

У статті досліджено сутність і основні підходи до проведення стрес-тестування, як невід'ємного елементу ризик-менеджменту банківської організації. Розглядаються основні види стрес-тестів і їх впровадження в банківську практику.

Ключові слова: *стрес-тестування, управління ризиками, сценарний аналіз.*

В умовах глобальної економічної кризи, яка заповонила усі країни світу підвищується значимість та необхідність удосконалення інструментів оцінювання ризиків як окремого банку, так і банківської системи в цілому. Запобігання одночасним, значним за розміром збиткам, які можуть мати катастрофічно негативні наслідки для кредитної діяльності стає однією із найважливіших цілей управління ризиками. Оцінити максимально очікувані втрати від імовірних, але не вкладених у поточні економічні тенденції подій, дозволяють різноманітні процедури стрес-тестування. Актуальність обраної теми дослідження обумовлена високою теоретичною і практичною значимістю стрес-тестування як інноваційного інструменту антикризового управління, необхідністю розробки і впровадження комплексних моделей і методів, які адекватні поточній економічній ситуації на ринку банківських послуг.

Питанню управління банківськими ризиками присвячено значну кількість наукових робіт і публікацій. Зокрема, методику стрес-тестування розглядають О. Строганова [1], І. Андрієвська [2], І. Глушков [3], П. Хилберз [4], А. Гаврилин [5], М. Кудрявцева [6], Є. Самойлов [7], В. Никонов [8] та ін. Аналіз зарубіжної і вітчизняної економічної літератури показує, що безпосередньо питанню стрес-тестування в управлінні ризиками банку присвячено невелику кількість монографій та статей. Більшість авторів розглядають інструментарій стрес-тестування занадто вузько і дане питання потребує подальшого вдосконалення.

Метою проведення дослідження являється узагальнення та систематизація теоретичних основ стрес-тестування, визначення місця та ролі стрес-тестів в управлінні банківськими ризиками, а

також визначення перспектив впровадження даного інструменту управління ризиками.

Розвиток стрес-тестування став відповіддю світового фінансового суспільства на підвищення загального рівня ризиків і серію глобальних фінансових потрясінь, які сколихнули економічну систему останнім часом. Використання стрес-тестування було схвалено органами банківського нагляду і регулювання як одного із найважливіших компонентів методу внутрішніх моделей для регулювання ринкового ризику. Так, МВФ запровадив даний підхід шляхом проведення макроекономічного стрес-тестування як ключового елементу програми по оцінці фінансового сектору (Financial Sector Assessment Program — FSAP). Основним завданням названої програми являється поглиблення розуміння ризиків, які впливають як на діяльність окремих банків, так і на фінансову систему в цілому [1, с. 2].

Необхідність застосування банками інструментів стрес-тестування при оцінці банківських ризиків відображена також у Міжнародній угоді вимірювання капіталу і стандартів капіталу: нові підходи (Базель II) [9]. Банкам було рекомендовано впроваджувати стрес-тестування для виявлення тенденцій і подій, які можуть впливати на величину, структуру та якість банківського капіталу. У цей же час можна припустити, що стрес-тестування повинно охоплювати всі основні види ризиків: валютний, кредитний, ліквідності, ринкового та операційного ризиків. Результати проведення методик стрес-тестування повинні враховуватися при розробці стратегії розвитку банку і доводиться до вищого керівництва, включаючи Правління.

Національні органи банківського нагляду і регулювання в окремих країнах розробили та впровадили власні рекомендації із стрес-тестування, відповідно до принципів, які закладені Базельським комітетом із банківського нагляду. Так, в Україні Національним банком України було затверджено методичні рекомендації з проведення стрес-тестування в банках України [10]. Зазначені рекомендації були розроблені з метою визначення підходів до здійснення оцінки як банківської системи в цілому, так і окремих банків та встановлення ступеня витривалості у випадку виникнення різноманітних екстремальних подій.

Отже, слід зазначити, що схвалення наглядових органів на застосування методу внутрішнього моделювання для управління

ризиками зіграло одну із визначаючих ролей у розвитку методології стрес-тестування. У даний час банківські установи вважають методи стрес-тестування невід'ємним компонентом ефективної системи стрес-тестування.

Сутність стрес-тестування полягає в тому, щоб зрозуміти, що може статися, яких збитків може зазнати банк у тій чи тій непередбачуваній ситуації. Міжнародний валютний фонд визначає стрес-тестування як “методи оцінки чутливості портфеля до суттєвих змін макроекономічних показників або до виняткових, але можливих подій” [11]. Банк міжнародних розрахунків зазначає, що “стрес-тестування — термін, який описує різноманітні методи, які використовуються фінансовими інститутами для оцінки своєї вразливості по відношенню до виняткових, але можливих подій” [12].

Національний законодавець визначає стрес-тестування як метод кількісної оцінки ризику, який полягає у визначенні величини неузгодженої позиції, яка наражає банк на ризик, та у визначенні шоквої величини зміни зовнішнього фактора — валютного курсу, процентної ставки тощо” [10].

Проаналізувавши вищевказані визначення, визначимо стрес-тестування як оцінку потенційного ефекту на фінансовий стан банку при змінах ризиків його діяльності, виходячи із потенційно ймовірних подій.

Для того, щоб стрес-тестування дало позитивні результати, банківські установи повинні визначити, які цілі вони переслідують, використовуючи зазначену методiku. До основних цілей можна віднести наступні [1, с. 3]:

- визначення достатності капіталу за умови реалізації закладеного сценарію стрес-тестування. Результати стрес-тестування потрібно враховувати при оцінці нормативу достатності капіталу, адже за допомогою проведення різноманітних сценаріїв розвитку подій оцінюються потенційні збитки і розраховується рівень достатності капіталу. Угода “Базель II” визначає вимоги щодо достатності капіталу, які полягають в тому, що банки повинні тримати свій капітал на рівні вище мінімально необхідного, забезпечуючи його запас для покриття ризиків, які викликані різноманітними змінами;

- оцінка ризику ліквідності і встановлення лімітів на розмір відкритих торгових позицій. Слід зазначити, що стрес-тестування ризику ліквідності включає в себе наступні припущення:

- неможливість залучення додаткових ресурсів на фінансовому ринку;
- зниження вартості ліквідних активів;
- різкий відтік депозитів;
- використання банками результатів стрес-тестування для алокації економічного капіталу (рис. 1). При цьому, стрес-тестування дає можливість впевнитися в правильності розподілу економічного капіталу між напрямками діяльності банку і зрозуміти, комбінація яких факторів ризиків може принести найбільші втрати.

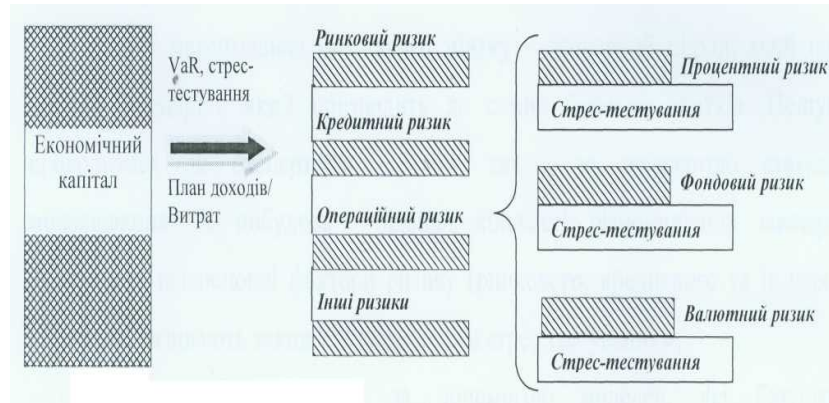

Рис. 1. Алокація капіталу

Загальний механізм проведення стрес-тестування включає наступні основні елементи [13, с. 18]:

- 1) виявлення найсуттєвіших ризиків, які можуть здійснити негативний вплив на банки;
- 2) формулювання сценарію (під сценарієм звичайно розуміється певна послідовність виникнення і сила виявлення несприятливих подій);
- 3) визначення методики чи алгоритму, які б дозволили проектувати наслідки реалізації конкретного фактору ризику на діяльність банків;
- 4) кількісний аналіз — розрахунок наслідків розвитку обраного сценарію по обраному алгоритму;
- 5) інтерпретація отриманих результатів і, за необхідності, прийняття корегуючих заходів.

У банках стрес-тести використовуються як додаток до статистичних моделей і їх статус неперервно підвищується від доповнення цих моделей до невід'ємної частини систем оцінювання ризиків, надаючи їм довершеність. Існують наступні підходи до проведення стрес-тестування [14, с. 659]:

— аналіз чутливості — найпростіша форма сценарного підходу, при якому моделюються наслідки зміни єдиного фактору ризику, при чому значення інших факторів являються фіксованими. При аналізі чутливості проводиться оцінка впливу миттєвої зміни одного фактору ризику за незмінності інших базових умов. Такі тести можуть здійснюватися відносно швидко і використовуються для формування первинних оцінок. Хоча з першого погляду даний аналіз являється абстрактним дослідженням, але тести чутливості є досить наглядними, що надає їм більше переваг і визначає їх практичне значення;

— сценарний аналіз, під яким розуміється вивчення впливу від одночасних змін декількох факторів ризику;

— оцінка максимально можливого збитку — сценарний підхід, який полягає у пошуку сценарію, який призводить до самих більших збитків. Пошук може проводитися як експертним шляхом, так і за допомогою статистичного моделювання. А побудова більшої кількості різноманітних сценаріїв, які охоплюють усі основні фактори ризику (ринкового, кредитного та ін.) для даного портфеля, називають також систематичним стрес тестуванням;

— статистичне оцінювання за допомогою моделей, які базуються на математичній теорії рекордів.

Важливість проведення методики стрес-тестування проявляється у наступному:

— дає можливість моделювати і аналізувати наслідки непередбачуваних подій, які характеризуються аномальними змінами стану фінансових ринків;

— дозволяє знизити модельний ризик шляхом сценарного аналізу подій, які залишаються за рамками статистичних моделей оцінки ризику.

Підсумовуючи вищесказане, слід сказати, що сьогодні існує досить багато перешкод для подальшого розвитку стрес-тестування у практиці українських банків:

— по-перше, відсутність рекомендацій по організації стрес-тестування у банках другого рівня. Мається на увазі те, що оскільки

профіль ризиків кожного комерційного банку індивідуальний і до того ж існують уніфіковані, загальноприйняті результати стрес-тестування, то всі банки повинні самостійно розробляти методики проведення стрес-тестів;

— по-друге, високий рівень витрат із впровадження системи стрес-тестування: купівля відповідних програмних комплексів, навчання персоналу і т.д.;

— по-третє, відсутність досвіду по проведенню стрес-тестування покличе за собою велику кількість помилкових висновків і припущень;

— по-четверте, асиметричність інформації, недоступність інформації про діяльність комерційних банків спричинить недостовірні висновки і результати стрес-тестів, які проводилися, що призведе до впровадження системи до обов'язкової звітності і тільки.

Для успішного впровадження і розвитку стрес-тестування в Україні необхідно проведення наступних кроків:

1) розробка чітких інструкцій і рекомендацій по організації і проведенню стрес-тестування в банках другого рівня. Тільки при наявності чіткої форми стрес-тестів можливо повноцінно оцінити схильність всієї банківської системи України різноманітним видам ризиків. На сьогоднішній день стрес-тестування в українській практиці зводиться до оцінки впливу можливих змін в економіці країни на дотримання коефіцієнта достатності капіталу;

2) упровадження методики стрес-тестування для кожного банку індивідуально повинно стати однією із конкурентних переваг, але не обов'язком. У даному випадку банки самі будуть зацікавлені в достовірності інформації, яка надається, так як зможуть оцінювати конкурентні позиції, порівнюючи власні результати стрес-тестування з результатами банків-конкурентів;

3) розвиток і впровадження додаткових методик стрес-тестування (окрім аналізу чутливості): сценарний аналіз, методику максимальних збитків та ін.;

4) стрес-тестування повинно стати мірою, яка направлена на оцінку ймовірності реалізації стратегії банку в повному об'ємі.

У цілому, впровадження інструменту стрес-тестування в діяльності вітчизняних банків буде сприяти підвищенню ефективності оцінки і управління фінансовими ризиками. Але використання стрес-тестів потребує певної обережності. Вони можуть бути корисними для оцінки впливу значних змін

ключових змінних, але їх не варто розглядати як інструмент точної величини збитків.

Література

1. *Строганова Е. В.* Стресс-тестирование кредитных организаций и финансовой системы // Управление финансовыми рисками. — 2005. — № 4. — С. 2—11.
2. *Андреевская И. К.* Стресс-тестирование: обзор методологий // Управление в кредитной организации. — 2007. — № 5. — С. 34—44.
3. *Глушков И. М.* Построение системы комплексного стресс-тестирования в кредитной организации. // Вестник Финансовой академии. — 2009. — № 5. — С. 57—60.
4. *Хилберс П., Джонс М. Т.* А что, если...? // Финансы&развитие. — 2004. — № 12. — С. 24—27.
5. *Гаврилин А. В.* Теоретические концепции стресс-тестирования банковских портфелей // Транспортное дело России. — 2009. — № 2. — С. 52—53.
6. *Кудрявцева М.* Что тестирует стресс-тест? // Рынок ценных бумаг. — 2006. — № 2. — С. 54—57.
7. *Самойлов Е. В.* Подход к стресс-тестированию платежной позиции банка // Управление в кредитной организации. — 2006. — № 4. — С. 8—12.
8. *Никонов В.* Управление рисками: как больше зарабатывать и меньше терять. — М.: Альпина Паблишерз, 2009. — 285 с.
9. Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: a Revised Framework. Bank for International Settlements (BIS). — June 2004: [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://www.bis.org/publ/bcbs107.htm>.
10. Постанова Правління НБУ “Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України” від 06.08.2009 р. № 460: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://bank.gov.ua>
11. *Blachke W., Jones T, Majnoni G, Peria S.M.* Stress testing of financial systems: an Overview of Issues, Methodologies, and FSAP Experience. — IMF Working Paper. — 2001.
12. Stress testing by large financial institutions: current practice and aggregation issues. BIS. — 2001.
13. *Дубков С.* Стресс-тестирование — инструмент оценки банковских рисков // Банковский вестник. — 2008. — № 5. — С. 17—23.
14. Энциклопедия финансового риск-менеджмента. Под ред. А. А. Лобанова и А. Е. Чугунова. — М.: Альпина Бизнес Букс, 2009. — 932 с.

Стаття надійшла до редакції 15.05. 2010 р.